

Nowe dane o występowaniu *Drypta (Drypta) dentata* (P. ROSSI, 1790) (Coleoptera: Carabidae) w południowo-wschodniej Polsce

New data on the occurrence of *Drypta (Drypta) dentata* (P. ROSSI, 1790)
(Coleoptera: Carabidae) in south-eastern Poland

Jarosław BURY¹, Tomasz OLBRYCHT², Jan ZIELIŃSKI³, Andrzej TRZECIAK⁴, Przemysław ZIĘBA⁵

¹ Markowa 1498, 37-120 Markowa; jarekbury2@wp.pl

² Uniwersytet Rzeszowski, Kolegium Nauk Przyrodniczych, Instytut Nauk Rolniczych, Ochrony i Kształtowania Środowiska, Zakład Agroekologii, ul. M. Ćwiklińskiej 1a, 35-601 Rzeszów; tkolbr@ur.edu.pl

³ Andrychów, ul. Lenartowicza 44/31, 34-120 Andrychów

⁴ Stasiówka 94, 39-200 Dębica, atrzeciak2@wp.pl

⁵ ul. Koncertowa 7/275, Lublin 20-843

ABSTRACT: The paper presents new and unpublished data about *Drypta dentata* (P. ROSSI, 1790) collected in south-eastern Poland in the years 1995–2020. The species was found in 17 sites located in 15 UTM squares 10×10 km within 9 mesoregions, which are parts of 5 macroregions of south-eastern Poland. In following mesoregions: the Kolbuszowa Plateau, the Chyrów Plateau, the Strzyżów Foothills, the Small Beskid Mts. and the Middle Roztocze the species was revealed for the first time.

KEY WORDS: Beetles, Harpalinae, Dryptini, new date, SE Poland.

Wstęp

Drypta (Drypta) dentata (P. ROSSI, 1790), to niewielkich rozmiarów chrząszcz należący do rodziny biegaczowatych (Carabidae) i podrodziny Harpalinae. Gatunek zasiedla cieplejsze rejony zachodniej Palearktyki, od południowej i zachodniej Europy po południowe części Europy Centralnej. Podawany jest również z zachodniej Azji i Afryki (HÜRKA 1996).

W Polsce *D. dentata* znany jest z nielicznych stanowisk rozproszonych głównie w południowej i południowo-wschodniej części kraju, a zlokalizowanych w mezoregionach: Pogórza Rożnowskiego, Kotliny Sądeckiej, Pogórza Przemyskiego, Pogórza Dynowskiego, Pogórza Ciężkowickiego, Podgórze Rzeszowskiego, Doliny Dolnego Sanu, Płaskowyżu Tarnowskiego, Rowu Krzeszowskiego, Wyżyny Częstochowskiej, Pomostu Krakowskiego oraz Grzędy Sokalskiej (MAKÓLSKI 1952, SZYMCZAKOWSKI 1960, BURAKOWSKI i in. 1974, WOJAS 1992, JASKUŁA i GRABOWSKI 2001, OLBRYCHT 2005, MACIEJOWSKI 2006, MAPA BIORÓŻNORODNOŚCI 2020, OLBRYCHT 2007, 2009, KONIECZNA i in. 2012, 2015, WOJAS 2016). Część obserwacji ma jednak

charakter jedynie historyczny (ŁOMNICKI 1884, 1913, TENENBAUM 1923, TRELLA 1926, KUNTZE i NOSKIEWICZ 1938).

D. dentata jest gatunkiem stosunkowo rzadko spotykanym, umieszczonym na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce” z kategorią LC (PAWŁOWSKI i in. 2002).

Uwarunkowania ekologiczne gatunku jak dotąd nie zostały dobrze poznane (JAKOBSON 1908, HÜRKA 1996). Osobniki dorosłe odławiano do pułapek glebowych oraz odnajdywano pod kamieniami, resztkami roślinności lub pod korą drzew w trakcie zimowania. Gatunek był obserwowany i odławiany w siedliskach w różnym stopniu zantropogenizowanych, takich jak: pola uprawne, łąki, ogrody, ogródki działkowe, ekstenywnie użytkowane sady, zadrzewienia, kamieniołomy, tereny zabudowane oraz ruderalne (WOJAS 1992, OLBRYCHT 2005, 2007, 2009, KONIECZNA i in. 2012, 2015).

Cel i metody

Praca ma na celu przedstawienie współczesnych danych dotyczących występowania *D. dentata* w południowo-wschodniej Polsce. Dane pochodzą z niepubli-

kowanych wyników badań oraz obserwacji terenowych, które zostały wykonane w latach 1995-2020. Nazwy makro- i mezoregionów podano według Geografii regionalnej Polski (KONDRACKI 2002) i uporządkowano alfabetycznie. Przy każdym stanowisku podano również współrzędne UTM dla siatki 10×10 km. Okazy dowodowe znajdują się w kolekcjach autorów.

Wyniki

BESKIDY ZACHODNIE

Beskid Mały

- CA82 Inwałd, 26 II 2020, 1 ex., Park Krajobrazowy Beskidu Małego, ścieżka przyrodnicza "Wapiennik w Inwałdzie", zimujący osobnik pod korą ściętej i pociętej na opał czereśni ptasiej (*Prunus avium* L.), obserwację udokumentowano fotograficznie, leg. J. ZIELIŃSKI.

NIZINA SANDOMIERSKA

Płaskowyż Kolbuszowski

- EA86 Wólka Niedźwiedzka, 20 VIII 2009, 1 ex., w czerpak na wierzbie białej (*Salix alba* L.), leg. T. OLBRYCHT.

Podgórze Rzeszowskie

- EA94 Markowa, 1995 VI, 1 ex., leg. P. BABULA; idem, 6 V 2007, 2 exx., przydomowy ogród, na betonowych elementach ogrodzenia oraz w jego pobliżu, leg. J. BURY; idem, 17 VI 2017, 1 ex., na między oddzielającej ogród warzywny od zarastającego sadu owocowego i opuszczonego budynku mieszkalnego, leg. J. BURY;
- EA74 Rzeszów-Załęże, 11 V 2008, 1 ex., VI 2007 1 ex., starorzecze Wisłoka, pułapka ziemna, leg. P. SOCZEK;
- EA73 Rzeszów-Zwięczyca, 11 V 2008, 1 ex., zadrzewienie na stromym stoku, pułapka ziemna, leg. P. SOCZEK.

PŁASKOWYŻ SAŃSKO-DNIESTRZAŃSKI

Płaskowyż Chyrowski

- FA30 Rożubowice, 3 VI 2017, 1 ex., rezerwat „Złota Góra”, łąka, na ziemi, leg. T. OLBRYCHT.

POGÓRZE WSCHODNIOBESKIDZKIE

Pogórze Dynowskie

- EA81 Dynów, 5 V 2002, 1 ex., ogród, na ziemi, leg. T. OLBRYCHT;
- EA73 Rzeszów-Zalesie, 06 VI 2002, 2 exx., łąka, w czerpak na roślinach zielnych; idem, 25 X 2002, 6 exx., odłóg, pod kamieniem – leg. T. OLBRYCHT;
- EA63 Babica, 29 III 2003, 30 exx., ogród, pod korą leżącego na ziemi pnia jodły (*Picea abies* L.), leg. T. OLBRYCHT;
- FA12 Wola Węgierska, 21 V 2006, 1 ex., ogród, w czerpak na roślinach zielnych, leg. M. KALINKA; idem, 15 VII 2015, 1 ex., na niewielkiej

polanie leśnej w pobliżu strumienia, w zaroślach jeżynowych, obserwację udokumentowano fotograficznie, leg. J. BURY.

Pogórze Przemyskie

- FV29 Kalwaria Paławska, 30 VI 2012, 1 ex., stary sad przylegający do lasu, w czerpak na roślinach zielnych, leg. T. OLBRYCHT; FV29 Paportno, 19 X 2019, 10 exx., łąka, pod balotami siana, leg. T. OLBRYCHT.

Pogórze Rożnowskie

- DA81 Siekierczyna, 21 XI 2000, 3 exx., kłody topoli (*Populus* sp.) z odstającą korą złożone na łące w sąsiedztwie lasu liściastego i potoku leśnego, leg. A. TRZECIAK.

Pogórze Strzyżowskie

- EA44 Ostrów, 9 VI 2010, 1 ex., pułapka ziemna w uprawie porów, leg. M. DULIBAN;
- EA34 Stasiówka: 3 XI 2003 (1 ex.), 24 XI 2003 (2 exx.) – pozostałości w formie wyrzynków po dłużycy dębowej (*Quercus* sp.) z postępującą zgnilizną zewnętrzną i łatwo odchodzącą korą, na nieużytku rolnym w sąsiedztwie potoku, leg. A. TRZECIAK;
- EA33 Gumniska, 20 XII 2018, 1 ex., pod korą leżaniny olszy czarnej (*Alnus glutinosa* Gaertn.) nad potokiem, leg. A. TRZECIAK;
- EA24 Dębica, 2 III 2016, 1 ex., w budce lęgowej dla ptaków, leg. A. TRZECIAK.

ROZTOCZE

Roztocze Środkowe

- FA79 Wieprzowe Jezioro ad Tomaszów Lubelski: 18-19 V 2013; i 26-30 V 2016 (w sumie 6 exx.), pola uprawne, pod kamieniami przy drodze, leg. P. ZIĘBA.

Podsumowanie

D. dentata zasiedla południową i południowo-wschodnią Polskę (Mapa Bioróżnorodności 2020), jednak rozmieszczenie tego chrząszcza jest poznane wyrywkowo i w znacznej mierze opiera się na historycznych danych (ŁOMNICKI 1884, 1913, TENENBAUM 1923, TRELLA 1926, KUNTZE i NOSKIEWICZ 1938). Praca potwierdza i uzupełnia dane o występowaniu gatunku w czterech znanych już wcześniej mezoregionach – na Podgórzu Rzeszowskim, Pogórzu Przemyskim, Pogórzu Dynowskim oraz na Pogórzu Rożnowskim. W pięciu kolejnych mezoregionach, tj. w Beskidzie Małym, na Płaskowyżu Kolbuszowskim, Płaskowyżu Chyrowskim, Pogórzu Strzyżowskim oraz na Roztoczu Środkowym gatunek został wykazany po raz pierwszy. Na podstawie zebranych danych, można uznać, że gatunek preferuje obszary podgórskie oraz wyżynne zlokalizowane w południowej i południowo-wschodniej części

Polski. Nowe lokalizacje wpisują się w ramy znanego zasięgu występowania gatunku w naszym kraju.

Nowe dane potwierdzają bardzo szerokie spektrum siedlisk, w których bytuje *D. dentata* – od silnie przekształconych przez człowieka pól uprawnych i ogrodów przydomowych do siedlisk zbliżonych do naturalnych. W związku z tym gatunek obecnie wydaje się niezagrażony. Odnalezienie gatunku w obszarach chronionych takich jak parki krajobrazowe i rezerwy przyrody potwierdza znaczenie ich funkcji ochronnych, nie mają one jednak w chwili obecnej istotnego znaczenia dla jego przetrwania (PAWŁOWSKI i in. 2002).

Obserwacja zimującego osobnika *D. dentata* w budce lęgowej dla ptaków jest interesującym uzupełnieniem danych o biologii gatunku w naszym kraju (WOJAS 1992, OLBRYCHT 2005).

SUMMARY

Drypta dentata (P. ROSSI, 1790) is Western Palearctic representative of the Carabidae family. In our country it is a relatively rare species, included to the "Red list of threatened animals in Poland" with the LC category. In Poland the species occurs in the southern and southeastern part of the country, however, knowledge of its distribution is largely based on old and historical data. The aim of the paper is to present the current data of the occurrence of *D. dentata* in our country. The new data collected in 1995 – 2020 includes 17 new sites, where the species was found. Part of the new localisations is located within the already known mesoregions – the Rzeszów Foreland, the Przemyśl Foothills, the Dynów Foothills and the Rożnow Foothills. In the mesoregions of the Kolbuszowa Plateau, the Chyrów Plateau, the Strzyżów Foothills, the Small Beskid Mts. and the Middle Roztocze the species was revealed for the first time. The new data confirm a very wide range of habitats in which *D. dentata* lives – from heavily transformed by man farmlands and backyard gardens to habitats close to natural. Therefore, the species in Poland currently seems to be not endangered.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1974: Chrzęszcze – Coleoptera. Biegaczowate – Carabidae, część 2. Katalog Fauny Polski, **23**, 3: 1-233 ss.
- HŮRKA K. 1996: Carabidae of the Czech and Slovak Republics. Kabourek, Zlin. 565 ss.
- JAKOBSON G.G. 1908: Carabidae. (ss. 401-480) [W:] Zhuki Rossii i Zapadnoi Evropy. vyp. VI. S.-Peterburg.
- JASKUŁA R., GRABOWSKI M. 2001: Nowe stanowiska kilku interesujących gatunków biegaczowatych (Coleoptera: Carabidae) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **20** (1-2): 91-92.
- KONDRACKI, J. 2002: Geografia regionalna Polski. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa. 444 ss.
- KONIECZNA K., MELKE A., OLBRYCHT T. 2012: Bioróżnorodność drapieżnych biegaczowatych (Col., Carabidae) i kusakowatych (Col., Staphylinidae) zasiedlających pole uprawne i zadrzewienie śródpolne. Progress in Plant Protection, **52** (2): 340-346.
- KONIECZNA K., OLBRYCHT T., WOJCIECHOWICZ-ŻYTKO E., WILK E. 2015: Wpływ zabiegów agrotechnicznych na występowanie chrząszczy z rodziny biegaczowatych (Coleoptera, Carabidae) w wybranych typach upraw. Episteme, **26** (2): 337-345.
- KUNTZE R., NOSKIEWICZ J. 1938: Zarys zoogeografii polskiego Podola. Prace Naukowe Towarzystwa Naukowego we Lwowie, **4**: 1-538.
- ŁOMNICKI M.A. 1884: Catalogus Coleopterorum Haliciae. Leopoli. 4+43 ss.
- ŁOMNICKI M.A. 1913: Wykaz chrząszczów czyli Tęgopokrywych (Coleoptera) ziem polskich. (Catalogus coleopterorum Poloniae). Kosmos, A, **38**: 21-155.
- MACIEJOWSKI W. 2006: Interrelations between relief and distribution of the beetles from family Carabidae in the karst upland landscape. Ekologia, **25** (Supl. 1): 141-147.
- MAKÓLSKI J. 1952: Rodzina *Carabidae* w zbiorze Wojciecha Mączyńskiego (Coleoptera). Fragmenta Faunistica, **6**: 207-241.
- Mapa Bioróżnorodności [online] 2020: Krajowa Sieć Informacji o Bioróżnorodności. <https://baza.biomap.pl> [dostęp 13 VIII 2020]
- OLBRYCHT T. 2005: Różnorodność biegaczowatych (Col., Carabidae) na wybranych stanowiskach w okolicach Rzeszowa. Progress in Plant Protection, **45** (2): 57-60.
- OLBRYCHT T. 2007: Biegaczowate (Col., Carabidae) wybranych ekotopów południowo-wschodniej Polski. Progress in Plant Protection, **47** (4): 193-196.
- OLBRYCHT T. 2009: Ground beetles (Coleoptera, Carabidae) on fallow stands near Rzeszów. Zeszyty Naukowe Południowo-Wschodniego Oddziału Polskiego Towarzystwa Inżynierii Ekologicznej i Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego, **11**: 199-204.
- PAWŁOWSKI J.S., KUBISZ D., MAZUR M. 2002: Coleoptera Chrzęszcze. (ss. 88-110). [W:] Z. GŁOWACIŃSKI (red.): Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Polska Akademia Nauk, Instytut Ochrony Przyrody, Kraków. 155 ss.
- PAWŁOWSKI J.S. 2011: Aktualne zmiany zasięgów niektórych Carabidae w Polsce i konieczność ich monitorowania. (s. 17) [W:] Biegaczowate i inne bezkręgowce w badaniach środowiskowych. XII-te Sympozjum Polskich Karabidologów. Materiały konferencyjne. Olsztyn, 19–22 VI 2011. 36 ss.
- SZYMCZAKOWSKI W. 1960: Materiały do poznania kserotermofilnej fauny chrząszczy Wyżyny Małopolskiej. Polskie Pismo Entomologiczne, **30** (1): 173-242.
- TRELLA T. 1926: Wykaz chrząszczów okolic Przemyśla. Cicindelidae, Carabidae, Rhysodidae. Polskie Pismo Entomologiczne, **5** (1-2): 68-73.
- TENENBAUM SZ. 1923: Przybytki do fauny chrząszczów Polski od roku 1913. Rozprawy i Wiadomości z Muzeum Dzieduszyckich, **7-8**: 136-186.
- WOJAS T. 1992: Nowe stanowiska kilku rzadkich gatunków biegaczowatych (Coleoptera, Carabidae) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **11** (3): 143-147.

WOJAS T. 2016: Nowe dane o rozmieszczeniu w Polsce *Drypta dentata* (ROSSI, 1790) (Coleoptera: Carabidae). Wiadomości Entomologiczne, **35** (2): 121-122.

Wpłynęło: 8 marca 2020
Zaakceptowano: 5 września 2020